

Position Paper rondetafel gesprek Moerdijk: Albert Lankhuijzen

In het BOL-besluit van juni 2025 worden naast de ruimteclaims voor de energietransitie ook uitbreidingsrichtingen voor het industrieterrein en de haven van Moerdijk benoemd. Daarmee ontstaat een stapeling van ruimtelijke opgaven binnen één gebied. Voor bewoners roept dit de vraag op hoe deze cumulatieve ruimteclaims zich verhouden tot het voortbestaan van het dorp. Wanneer energie-infrastructuur, havenontwikkeling en industriële uitbreiding gelijktijdig worden verkend, is het essentieel dat helder wordt gemaakt welke scenario's daadwerkelijk op tafel liggen en welke gevolgen dat heeft voor de bestaande woonkern.

Zonder transparante scenario-analyse ontstaat het beeld dat het dorp impliciet onderdeel wordt van een bredere ruimtelijke herschikking, ten gunste van het huidige haven- en industriegebied.

Nederland heeft in 2022 EU-klimaatwetgeving onderschreven die minimaal 55% reductie in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050 voorschrijft. De doelstellingen zijn juridisch bindend, maar de uitvoering is gebaseerd op beleidskeuzes en scenario-aannames. Aannames over bijvoorbeeld energieprijzen, technische en industriële ontwikkeling, economische groei, investeringsbereidheid en concurrentiepositie. We gebruiken hiervoor impact assessments, klimaatmodellen, sectorale reductiepaden en scenario's. Inmiddels zijn we vier jaar verder en is de wereld veranderd. Dat roept volgens ons belangrijke vragen op:

- Zijn alle aannames (uit 2022) om tot deze beslissing te komen nog steeds valide?
- Op welke aspecten zijn we al ingehaald door de tijd?
- Zijn de kosten en baten nog wel in verhouding ten opzichte van de benoemde ambities?
- Zijn er echt geen realistische alternatieven die aansluiten op de gestelde doelstellingen en het voortbestaan van onze gemeenschap garanderen?

1. Energietransitie: onzekerheid en realiteitscheck

Moerdijk wordt aangewezen als strategisch knooppunt in de nationale energietransitie. Het realiseren van deze transitie vraagt geen kleine ingrepen, maar systeemkeuzes met grote ruimtelijke impact. Tegelijkertijd is duidelijk dat de energietransitie financieel en organisatorisch nog volop in ontwikkeling is. Offshore wind vereist opnieuw subsidie, netcongestie is een groot probleem en grootschalige opslag bevindt zich in een opschalingsfase. De recente aanbesteding voor het windpark *Nederwiek I-A* op de Noordzee heeft geen enkele inschrijving opgeleverd. Dit is geen detail, maar een signaal. Zelfs bij een van de dragende pijlers van het Nederlandse klimaatbeleid blijkt de markt onder de huidige voorwaarden niet bereid om te investeren zonder aanvullende financiële zekerheid of subsidie. De energietransitie bestaat uit veel en grote onzekerheden en moet op meerdere fronten nog fundamenteel vorm krijgen: financieel, ruimtelijk, juridisch en industrieel. In dat licht is het niet vanzelfsprekend om onomkeerbare ruimtelijke besluiten te nemen, en de kernvraag is of het proportioneel, noodzakelijk en juridisch zorgvuldig is om daarvoor een leefgemeenschap te laten verdwijnen. Een dorp opheffen voor infrastructuur waarvan de markt en het systeemmodel nog niet stabiel zijn, vraagt om een uitzonderlijk zware motivering. Die onderbouwing moet wat ons betreft eerst volledig en transparant zijn, en dat is deze op dit moment niet.

2. Inwisselbare opgaven?

Nederland staat voor grote ruimtelijke opgaven, waaronder de energietransitie en de woningnood. Terwijl nationaal wordt ingezet op uitbreiding van de woningvoorraad om het structurele tekort terug te dringen, ligt in Moerdijk het scenario op tafel waarin circa 500 bestaande woningen zouden verdwijnen. Dat roept een fundamentele beleidsvraag op: hoe verhoudt het opheffen van een woonkern zich tot de nationale woningbouwambities?

De ene ruimtelijke opgave wordt dus mogelijk opgelost ten koste van een andere, zonder integrale ruimtelijke onderbouwing. Ons dorp betaalt hiervoor ook nog, ongewild, de hoogste prijs.

3. Industriële groei als vanzelfsprekendheid

De Nederlandse industrie staat aantoonbaar onder druk. Recent bewijs hiervan; Japans chemieconcern Mitsubishi Gas Chemical (MGC) stopt definitief met de bouw van haar nieuwe fabriek in de Rotterdamse haven. Maar ook onder andere LyondellBasell/Covestro (Maasvlakte), Tronox en Indorama (Rotterdamse haven), Fibrant (Chemelot), Accell Group (Heerenveen), AkzoNobel (Wapenveld), VDL (Valkenswaard) en NXP (Nijmegen) sloten productie-eenheden, beëindigden activiteiten of heroverwogen investeringen. BP en Shell stelden investeringsbeslissingen in Nederland uit. De onderliggende factoren zijn vergelijkbaar: hoge energieprijzen, internationale concurrentiedruk, CO₂-kosten en onzekerheid over lange-termijncondities.

Voor Moerdijk is dit extra relevant. Het chemiecomplex van Shell Moerdijk geldt als een van de grootste energieverbruikers op het industrieterrein; in analyses wordt gesproken over een aandeel dat circa 20% betreft van het totale energieverbruik op het industrieterrein. Wanneer een speler van die omvang zijn installaties evalueert, onderhoudstops benut als strategisch beslismoment en investeringen herijkt in het kader van de transitie, kan dat substantiële gevolgen hebben voor energieafname, werkgelegenheid en het economisch ecosysteem in de regio.

Waarom wordt juist in deze regio uitgegaan van verdere industriële groei en uitbreiding van het industrieterrein als vanzelfsprekendheid? Wij missen hiervoor een overtuigende onderbouwing.

4. Kaderrichtlijn Water en procesvolgorde

Hoe wordt in de voorgenomen uitbreiding van het industrieterrein Moerdijk, de havenontwikkeling en de Powerport-projecten concreet aangetoond dat wordt voldaan aan de Kaderrichtlijn Water, in het bijzonder het verslechteringsverbod en de doelstelling van een goede ecologische en chemische toestand in 2027? Welke integrale waterbalans, cumulatieve effectanalyse en volwaardige alternatievenafweging liggen hieraan ten grondslag, op gebiedsniveau en niet uitsluitend per individueel project? In beantwoording van eerdere Kamervragen is aangegeven dat toetsing aan de waterkwaliteitsnormen plaatsvindt bij concrete vergunningaanvragen. Dat betekent echter dat de inhoudelijke beoordeling verschuift naar een later stadium in het proces.

Wanneer de ruimtelijke keuze, inclusief eventuele uitbreiding van industriële activiteiten, dan al bestuurlijk is vastgelegd, resteert in feite slechts een juridische toets achteraf. Onze leefgemeenschap heeft dan, wellicht onnodig, de doodsteek al gekregen. Wij pleiten daarom voor een integrale toets vooraf, om te voorkomen dat onomkeerbare ruimtelijke keuzes al zijn gemaakt ten koste van ons dorp.

5. Klimaatverandering, waterbeheer en systeemconsistentie

De regio Moerdijk bevindt zich in een hydrologisch kwetsbaar gebied waar zowel lage rivierafvoeren als zeespiegelstijging het waterbeheer complexer maken. Langdurige droogteperioden leiden tot lage rivierstanden en verminderde laadcapaciteit van binnenvaartschepen, terwijl stijgende zeespiegels en zoutindringing extra druk leggen op waterkeringen en peilbeheer. Wanneer lage waterstanden structureler worden, kan dat de betrouwbaarheid van vervoer over water richting het binnenland en Duitsland beperken. Een verschuiving van vracht van binnenvaart naar wegtransport ligt dan voor de hand. Dat is relevant in een regio waar het wegennet al zwaar belast is door logistieke ontwikkelingen. Dit raakt direct de nationale mobiliteits- en klimaatdoelen. Nederland stuurt juist op modal shift: meer vervoer over water en spoor, minder over de weg, om CO₂-uitstoot en stikstofdepositie te beperken. Indien havenuitbreiding plaatsvindt in een gebied waar de bevaarbaarheid onder druk staat, moet worden aangetoond dat dit niet leidt tot extra wegverkeer en daarmee hogere emissies, in strijd met de klimaatdoelen en reductieverplichtingen.

Kortom: is hier sprake van tegenstrijdige beleidsdoelen en hoe wordt hier een zorgvuldige, goed onderbouwde en integrale afweging gemaakt?

6. De vragen en zorgen van bewoners van het dorp Moerdijk

Een breed gedeelde zorg is dat halverwege het proces blijkt dat de gemaakte keuzes niet zorgvuldig of volledig zijn geweest, terwijl de gevolgen voor het dorp dan al onomkeerbaar zijn. We zien sinds 11 november al ander gedrag van bewoners en ondernemers. Er heerst angst voor een langdurige periode van onzekerheid waarin leefbaarheid, investeringen, woningonderhoud en sociale samenhang afbrokkelen. Inwoners kijken daarbij nadrukkelijk naar historische precedënten. In een recent artikel beschreef Trouw hoe in Groningen drie dorpen van relatief vergelijkbare omvang, Oterdum, Heveskes en Weiwerd, tussen 1950 en 2014 geleidelijk verdwenen vanwege grootschalige industrieplannen. Gemeenten en havenschappen tekenden industrieterreinen over bestaande dorpen heen. Grond werd onteigend, bewoners vertrokken en dorpen liepen leeg. Uiteindelijk kwam de beoogde industrie er in Delfzijl echter nooit in de verwachte omvang. De dorpen waren verdwenen vóórdat de economische noodzaak daadwerkelijk werd gerealiseerd. Ook wordt gewezen op het Belgische dorp Doel, dat grotendeels werd ontruimd voor havenuitbreiding, jarenlang als spookdorp fungeerde en pas veel later weer deels bewoond werd. Zulke voorbeelden voeden de vraag en zorg: wat als blijkt dat de ruimtelijke noodzaak minder absoluut was dan nu wordt aangenomen?

Bewoners vragen niet om stilstand van economische ontwikkeling of de energietransitie. Zij vragen om zorgvuldigheid in volgorde: eerst zorgvuldige en integrale onderbouwing, vervolgens scenario's en een gedragen transitiestrategie, en tot slot pas een besluit over een onomkeerbare ingreep in een bestaande leefgemeenschap.